

Förenklingsjakten

Resultat av studien inom handel

Det ska vara enkelt att starta och driva företag och det är viktigt att de regler som finns är enkla och ändamålsenliga.

Företagare inom handel

Att förenkla för företag handlar om att minska företagets kostnader till följd av regler och underlätta deras vardag. Företag kan då i stället ägna mer tid och resurser till att driva sin verksamhet.

Förenklingsjakten vill bidra till att öka kunskapen hos beslutsfattare och andra aktörer om hur företagen upplever och hanterar regler i fyra branscher.

Här redovisar vi kortfattat en summering av resultaten från undersökningen inom tillverkningsbranschen som genomfördes hösten 2013.

Läs mer om Förenklingsjakten på enklareregler.se/forenklingsjakten

Det viktigaste resultatet från studien är företagarnas egna berättelser som beskriver olika aspekter av deras möten med regler i sin vardag. Dessa berättelser, som bygger på intervjuer och deltagande observationer, kan sammanfattas i ett antal teman som beskrivs längre fram i texten. Först kommer en beskrivning av det sammanhang som de företagare vi träffat inom handeln befinner sig i.

Branschen

Utifrån intervjuerna ser handelsbranschen ut att vara oerhört pressad med små marginaler. Konkurrenssituationen är mycket påtaglig. Alla intervjuade företagare förhåller sig till konkurrenter som har mycket större ekonomiska resurser, ofta stora internationella bolag. Leverantörer och grossister är också starka aktörer som de ska förhålla sig till. Ett par nämner konkurrensen från internethandeln men det är inget som återkommer bland flera företagare.

En företagare beskriver att fem av hans tidigare konkurrenter på orten slagits ut när en stor internationell aktör etablerade sig. Han vet att det sitter en lista över samtliga handlare i personalens fikarum hos den stora kedjan och att de plockats ner vartefter de har gått i konkurs. Han är nu ensam kvar.

En annan handlare berättar att elva konkurrenter under hennes åtta år som företagare slagit igen som en följd av att det är svårt att konkurrera med de etablerade kedjorna.

Konkurserna bland småbutikerna påverkar lönsamheten mycket för de båda företagen. När de som går i konkurs säljer ut sina lager billigt bunkrar kunderna för lång tid framöver och behöver därför inte handla mer på ett tag.

En fördel med att vara fristående handlare är möjligheten att själv välja var man köper sina varor och även att kunna köpa dem direkt av tillverkaren utan mellanhänder. Men att gå förbi grossist- eller leverantörsledet beskrivs dock i praktiken som svårt av ett par av företagen.

En av företagen beskriver att han skulle kunna köpa sina produkter mycket billigare direkt från tillverkaren. Men han kan inte gå den vägen när han köper in varor till sin butik, då blir han avstängd från de leverantörer han handlar av och de kommer inte hantera hans reklamationer. Han berättar att han har omkring 55 leverantörer ”att hålla sig väl med”.

Ett av företagen ingår i en kedja och har genom detta en klar och tydlig kanal för beställningar av varor. Hon resonerar kring att många butiker ingår i kedjor och menar att det mer eller mindre omöjligt att driva en butik utan stöd av ett koncernsystem.

”Man behöver inte ingå i en kedja, men var ska man då köpa sina varor ifrån?”

Ett par företagare nämner internet som en faktor att ta hänsyn till. De har provat att sälja via den kanalen, men har insett att det krävs mycket jobb och kommit fram till att det enda man konkurrerar med är pris. Båda berättar att de kommit fram till att den typen av försäljning känns ointressant. Den ene vill satsa mer på att jobba med själva shoppingupplevelsen, medan den andra beskriver att hans styrka ligger i den stora kunskap han har och att det är det han vill konkurrera med.

Att driva företaget

Majoriteten av företagarna jobbar mycket. Det är vanligt med sexdagsvecka och långa arbetspass. Några gör det för att de tycker att det är roligt att jobba. Andra jobbar helt enkelt för att företaget ska gå runt. Flertalet har dock gjort ett medvetet val med en klar uppfattning om vad det skulle innebära att starta ett företag i handelsbranschen.

Butikens öppettider styr när det administrativa arbetet sköts. Under butikens öppethållande arbetar de flesta av företagarna själva i sin butik tillsammans med de anställda. Det administrativa arbetet sköts därför oftast efter att butiken har stängts.

En av ensamföretagarna berättar:

”Om jag ska lägga en beställning så finns det en gräns på 20 minuter. Därefter loggas man ut av säkerhetsskäl. Därför kan jag inte göra sådana saker när jag jobbar i butiken.”

Ett företagarpär beskriver sin vardag så här. De jobbar sex dagar i veckan mellan 4.30 på morgonen till 18-19 på kvällen. Butiken stänger 16, och då går deras anställda hem, men de stannar kvar. Hon stannar för att ta hand om administrationen och han för att fixa med sådant som inte hunnits med under dagen.

”Det vore ju skönt att kunna gå hem som våra anställda gör, men det går inte”

Under sommaren beskriver flera företagare att intensiteten i arbetet ökar när de täcker upp för de anställda som går på semester. Anledningen till det är en blandning av att det är svårt att hitta rätt personal och att man inte anser sig ha råd att anställa.

”Man har ju inte semesterstängt. Sådana saker är ju rätt bra för sambon, att man har semester. Och gärna tillsammans.”

Tid är helt klart något som sätter gränser för vilka satsningar som är möjliga att genomföra. Istället handlar planerna om att uppnå en nivå där man kan leva ett drägligt liv med mer ledig tid, alternativt att upprätthålla den levnadsstandard man redan uppnått.

Företagarna

Utmärkande för de företagare vi träffat i handeln är att de är pragmatiska ”doers” och att de brinner för sin verksamhet. De jobbar i allmänhet mycket trots att de är fullt medvetna om att de inte kommer att kunna ta ut marknadsmässiga löner och är också villiga att acceptera en låg inkomst. De flesta tycks inte ha haft någon ekonomisk plan och strategi för att avsluta företaget utan att gå i personlig konkurs.

Flertalet av företagarna i studien ger uttryck för någon typ av ”litenhet”, att de upplever att de saknar möjligheter att påverka. Några bryr sig inte så mycket om det, utan kör på utifrån de förutsättningar de har, medan andra verkar uppleva det som något negativt som hindrar dem.

I allmänhet beskriver sig företagarna sig själva främst som småföretagare, och verkar inte ha någon bredare gemenskap med handlare generellt. Istället identifierar de sig med företagare som har butiker inom samma nisch, vilken ofta har sitt ursprung i ett särskilt intresse.

Flera av de medverkande företagarna har ingen akademisk utbildning, någon har börjat jobba direkt efter högstudiet.

I studien framträder tre drivkrafter bakom företagandet; att kunna förverkliga idéer, att få en högre status i samhället samt att kunna kombinera arbete och privatliv.

En företagare berättar:

”Det är en helt annan motivation att jobba. Att jobba en söndag idag, det gör man ju med glädje. När jag var anställd var det ju inte så. Ja, det är en helt annan... det trodde jag faktiskt inte, att det skulle vara så. Att det skulle vara så lätt att gå upp på morgonen och att det skulle hålla i sig så länge.”

Flera av företagen ligger i glesbygden och är tydliga med att de vill bidra till att det finns ett utbud av affärer och butiker i bygden.

Företagarnas upplevelser

När vi lade berättelserna bredvid varandra framträdde vid analysen några gemensamma teman. Här följer dessa teman som belyser hur de medverkande företagen upplever regler i sin vardag:

- Att vara en liten aktör med begränsade resurser
- Jobbar mer istället för att anställa fler
- Regler är en del av vardagen
- Dialog
- Finansiering och banker

Att vara en liten aktör med begränsade resurser

Majoriteten av företagen vi har besökt har inte några stora ekonomiska resurser. Det innebär att de i stor utsträckning blir tvungna att göra det mesta själva eftersom de inte har råd att anställa eller köpa in de tjänster de behöver. Samtidigt agerar de på en marknad som präglas av stora aktörer vilka har alla de resurser de själva saknar.

Det mest framträdande temat är en upplevd ”litenhet”. Denna ”litenhet” karaktäriseras av att företagarna upplever att det inte går att påverka förutsättningarna i sin omgivning särskilt mycket. Ibland ger de uttryck för uppgivenhet och frustration över att bli bemött som oviktig, som att man inte är en företagare värd att räkna med.

Det finns också exempel på att företagarna upplever orättvisa. Ett exempel är en företagare som tycker det känns orättvist att myndigheter upp-vaktar stora aktörer och ger dem fördelar. Ett annat exempel är en företagare som beskriver att hon står utanför samhällets sociala skyddsnet, trots att hon betalar skatt som alla andra.

I en av kommunerna beskriver en av företagarna hur ett större företag kan gå genvägar vid etableringar eftersom kommunen underlättar för dem. Han upplever att hans mindre företag behandlas annorlunda i jämförelse med den större konkurrenten.

En företagare beskriver en litenhet och diskriminering i förhållande till en statlig tjänsteman. Hon berättar att personkemin inte stämde redan från start. Bland annat menade tjänstemannen att hon som kvinna inte borde stoltsera med ett företag. I ett senare skede var han nära att försätta henne i konkurs genom att inte ge henne uppskov på momsintalningen. Det hela löste sig till slut och handläggaren drog tillbaka sitt beslut, dock med orden att ”han håller ögonen på henne”, vilket hon uppfattade som ett hot. Hon vet att det inte är acceptabelt men säger:

”Om man jobbar åt staten kommer man undan med vad som helst. Han får inte göra så – men vad kan jag göra för att stoppa det?”

Jobbar mer istället för att anställa fler

Alla företagare vi träffat anser att det är dyrt att ha anställda. Vissa företagare väljer att arbeta mer själva, istället för att anställa en person till. Ett sådant exempel är ett företagare som istället för att anställa ytterligare en person jobbar 13–14 timmar om dagen.

De beskriver att de med fler anställda skulle kunna ta det lite lugnare. Deras anställda skulle också få det bättre. Eftersom de är så få blir konsekvenserna av att någon är borta väldigt tydliga. Det gör att deras anställda är mycket lojala, vilket företagarna förstår tycker är bra. Men de pekar också på att det finns en baksida; att de anställda ställer upp så mycket att de jobbar även fast de är sjuka.

En annan företagare beskriver att för henne skulle det räcka med att ta in personal ett par timmar om dagen. Trots att det handlar om så få timmar skulle avlastningen av extrapersonal ge företagaren det som behövs ”så att man kan få ett liv”. Det är dock svårt att hitta personal som kan hoppa in ett par timmar. Att ta in arbetslösa går inte eftersom man måste ta in dem minst fyra timmar. Hon säger att det dessutom ofta är så att arbetslösa förlorar på att ta tillfälliga och korta jobb. Det påverkar arbetslöshetsersättningen så att de får mindre pengar istället för mer om de jobbar. Hon har svårt att se hur hon kan lösa sitt behov.

Som i alla små företag är det viktigt att hitta rätt person att anställa. De flesta verkar uppleva problem med att hitta den personal de letar efter. Det sätt man upplever som säkrast är att rekrytera ur bekantskapskretsen. Flera har vänt sig till Arbetsförmedlingen men beskriver att det inte gett så bra resultat. Antingen har Arbetsförmedlingen ingen att erbjuda, eller så kommer det så många ansökningar (även från personer som uppenbarligen inte har vad som krävs) att det blir ohanterligt.

Två företagare beskriver att de har lagt ut annonser på Arbetsförmedlingens webbplats, vilket de inte kommer att göra om. Företagaren berättar att många av ansökningarna kom från personer med helt annan bakgrund än de uttryckligen frågade efter och från helt andra delar av landet också. Han säger att alla dessa ansökningar antagligen kommer från personer som är tvingade av Arbetsförmedlingen att söka ett visst antal jobb. Om det gick att få ansökningar från relevanta personer skulle annonseringen via Arbetsförmedlingen vara ett bra hjälpmedel, men inte som det fungerar nu.

”Någon gång har man försökt lägga ut en annons på Arbetsförmedlingens hemsida, men det gör man aldrig om, för då får man 700 mejl som man inte vill se pappren på ens.”

I motsats till de dåliga erfarenheter av Arbetsförmedlingen som flera av företagarna beskriver ovan berättar en av företagarna om goda erfarenheter av att ta emot praktikanter som är i jobb- och utvecklingsgaranti. En företagare berättar att han har två personer som han är nöjd med, vilket beror på att de är relativt självgående. Att ta emot personer som behöver mycket handledning och stöd har han inte några större möjligheter till, beskriver han.

Regler är en del av vardagen

Företagarna i intervjuerna säger att de har en tillfredsställande kunskap om de regler som berör deras verksamhet. De har en övergripande koll, men känner inte till de exakta detaljerna. Om de behöver ta reda på vad som gäller är de trygga med att de vet hur de ska gå till väga, var de ska leta efter informationen eller vem de ska vända sig till. Företagarna lyfter inte upp några tydliga gemensamma regelområden som hindrar dem i deras företagande.

Samtliga företagare har ställt upp för att de anser att branschen är reglering och att vi ser flera uttryck för att företagarna har en känsla av att ”regler hänger över dem” utan att de kan nämna några specifika regler.

En av företagarna som är i starten av sitt företag menar att man får ta det lite som det kommer när det gäller regler, precis som man gör i vanliga livet.

”Man kan inte känna till allt. Det måste ju vara så att det är okej att göra fel och att man sedan gör om. Så är det ju i livet – man stöter på något nytt och så lär man sig.”

Hon tillägger dock att det finns vissa regler som är heliga som att betala in moms och arbetsgivaravgiften, eftersom hon vet att hon kan bli belagd med näringsförbud om hon missar dem.

En företagare beskriver att han inte har några problem kring regler alls, att han får utskick från Skatteverket och de företagarorganisationer han är med i. När det gäller personalområdet förklarar han enkelt att de inte har något reglerat på sitt företag, utan anser att hans omtanke om personalen och sunda förnuft räcker. Gemensamt för dem alla är att de inte är särskilt oroliga för eventuella sanktioner.

En annan företagare beskriver att han känner tyngden från ansvaret att känna till vilka regler som gäller, exempelvis egenkontrollen för brandskyddet. Tidigare gjorde Räddningstjänsten inspektioner av brandskyddet, vilket kändes skönt. Att nu ha hela ansvaret själv genom egenkontroller tycker han i och för sig är naturligt, men menar ändå att det kan kännas tungt.

En av företagarna hanterar regler genom att i hög grad delegera pappersarbetet till andra. Till exempel lämnade han över pappersarbetet till byggherren när han skulle bygga om sin butik. Om han behöver mer och djupare information ringer han till sin redovisningsfirma som han har stort förtroende för eller till den myndighet som har hand om frågan. Samtidigt är det tydligt att regler bekymrar honom. Han menar att det finns alldeles för mycket regler att känna till och pekar mot högarna av papper som finns runt om i hans kontor. Det kommer så mycket papper man ska läsa. Han tänker alltid att han ska göra det sen, men det kommer aldrig något sen.

”Man måste ha en heltidsanställd om man ska kunna känna till alla regler”, anser han.

Ett företagarpär beskriver att varje ny regel kostar dem både tid och pengar att följa, men det upprör dem att myndigheterna inte följer upp och kontrollerar att de regler som införs också efterlevs.

”Ingen kontrollerar att de följs. Så de seriösa företagen som vill göra rätt lägger ner en massa pengar på att följa regler som de oseriösa företagen struntar i.”

De berättar att deras vilja att följa regler därför urholkas. Istället för att rätta sig efter de nya reglerna väntar de, tills de ser om någon kommer och kontrollerar. Detta är också en strategi som kan användas för att se om en regel faktiskt består.

Dialog

Företagarna beskriver till övervägande delen att de upplever att de får ett respektfullt bemötande av tjänstemän. Vi ser också att majoriteten av företagarna uppskattar tjänstemän som har erfarenhet från branschen eftersom mötet då blir ett tillfälle för lärande.

En företagare beskriver den inspektör som kommer till hans butik:

”Han är mänsklig. Han säger vad vi ska göra. Han följer sitt regelverk men är bra. Han är ungefär som han skulle jobba här själv [när han pratar med de anställda]. Han fattar ju saker och ting i och med att han jobbat med charkuterier.”

En företagare berättar att Miljökontoret kommer på oanmälda besök ett par gånger per år. De går då igenom ett protokoll och vid inspektionens slut får hon en lista med saker som hon behöver åtgärda. Hon ser det som helt odramatiskt, kontrollerna görs inte för att sätta dit henne utan för att hjälpa henne att göra rätt.

Utöver möten med tjänstemän vid inspektioner tycks företagarna vi träffat har ganska få kontakter med myndigheter. De tar främst kontakt om de behöver information, men i övrigt ha de få behov av möten med myndigheter.

Ett företagarpär beskriver dock att deras liv är låst av Skatteverkets ”viktiga datum”. De önskar mer flexibilitet från Skatteverkets sida, exempelvis att kunna betala in momspongarna i förväg inför semestern. De provade att göra så vid ett tillfälle, men Skatteverkets tjänsteman läste inte meddelandet där de förklarade att det överinbetalda beloppet avsåg nästa momsperiod. Pengarna skickades tillbaka och det är konstigt tycker de. Det är ju inte fråga om att slippa betala, utan bara att avtala *när* de ska betala.

En av företagarna beskriver Arbetsmiljöverket som fyrkantiga. Han har invändningar mot sättet de tillämpar regelverket för att minska riskerna vid eventuella rån. Dels menar han att det är konstigt att rekommendationerna för hur man ska agera vid rån ligger helt publikt på Arbetsmiljöverkets webbplats. Dels anser han att deras krav på hur han ska hantera situationerna inte funkar så bra i hans butik. Han har egna rutiner för att minska riskerna, vilka Arbetsmiljöverket inte tycks vilja acceptera. I mötet med dem upplever han inte att de är intresserade av dialog. Företagaren känner inte att tjänstemannens bemötande tar hänsyn till hans egna initiativ och erfarenhet av att hantera hotfulla situationer.

Möten med myndigheter handlar inte alltid om fysiska möten, utan om information som ska lämnas in.

Två av företagarna importerar varor, vilket innebär att de måste lämna statistik till Statistiska Centralbyråns rapport Intrastat. Den ene säger att han inte bryr sig om att lämna in den. Det tar för lång tid och han ser inte heller poängen med att lämna in den.

”Det här är ju absurt, jag skulle behöva anställa en person för det. Det åker rätt i papperskorgen. Det måste finnas rim och reson i det hela.”

Det andra företaget har liknande upplevelser kring statistiken till Intrastat.

”...jag förstår inte vad det ska vara bra för. Varför? Vad ska det användas till? Det får man aldrig veta, man ska bara lämna in och lämna in. Man får aldrig något tillbaka, eller nån förklaring vad det används till. Om jag kunde se det skulle det inte kännas så meningslöst.”

Företagaren beskriver också att det känns som onödigt arbete att lämna uppgifter till sysselsättningsstatistiken. Han menar att det är onödigt eftersom uppgifterna finns i årsrapporten. SCB skulle kunna hämta uppgifterna där för att se om de har anställt någon mer eller inte.

Finansiering

En av företagarna menar att det är ett stort problem för entreprenörer i Sverige, att det är så svårt att få tillgång till kapital. Han anser att staten borde kunna agera mer aktivt och underlätta lån via till exempel ALMI, eller medfinansiera banklån för att möjliggöra för bankerna att mer frukostigt erbjuda lån inför företagsetableringar.

”Det är alldeles för många goda idéer som går till spillo på grund av att det är svårt att hitta pengarna”, säger han.

Flera av företagarna tar upp sina bankkontakter som en viktig aspekt i sitt företagande men att de upplever bedömningar och beslut som godtyckliga och personberoende. Deras beskrivningar visar också en irritation över att bankerna minskar på servicen kring kontanthantering samtidigt som de skjuter över allt mer av denna hantering på handlarna.

Två av de nystartade företagen i en kommun beskriver hur bedömningen vid banklån kan gå till. I det ena fallet handlar det om ett mindre lån på cirka 100.000 kronor som verkar vara svårt att få beviljat. Banktjänstemannen hänvisar till att butikens två tidigare ägare inte fått den att gå runt. Företagaren menar dock att det är konstigt att argumentera på det sättet, eftersom det är stor skillnad på hur hon har tänkt att driva butiken jämfört med de tidigare ägarna. Hon menar att bedömningen borde göras utifrån hennes strategier och affärsplan, inte de tidigare ägarnas.

Den andra företagaren beskriver att han hade hjälp av att sina föräldrar, som också varit företagare inom handelsbranschen, hade en bra bankkontakt. Genom det fick han bra villkor, och han tror att det var till stor hjälp att banken kände hans föräldrar.

En kvinnlig kontorschef bestämde att företagaren (som också är kvinna) inte skulle få lån med motiveringen att hon vet hur det är att vara ensamstående mor med barn. Företagaren berättar under intervjun att hon fördelar arbetet så att hon jobbar mycket de veckor då pappan har hand om barnen. I slutänden fick företagaren ändå sitt lån, men hon beskriver det som oerhört provocerande att det vara nära att gå i stöpet på grund av att hon är ensamstående mamma.

Tillväxtverkets arbete med att förenkla för företag

Det ska vara enkelt att starta, driva och utveckla företag. Enklare regler ger minskade kostnader och skapar utrymme för företagen att driva sin verksamhet. Enklare regler ger fler affärsmöjligheter för företagen och leder till ett bättre företagsklimat och stärkt konkurrenskraft för Sverige.

Vi har skapat **enklare regler.se** där du som företagare kan lämna synpunkter och förslag, samt få återkoppling från berörda myndigheter. På **enklare regler.se** hittar du även mer information om Förenklingsjakten, berättelser från företagare och de resultat som kommit fram.

Tillväxtverkets roll är att driva på och utveckla förenklingsarbetet i samverkan med departementet, myndigheter, kommuner och näringsliv.

Kontakta oss gärna vid frågor!

Enheten Regelförenkling

Tel 08-681 91 00

regelforenkling@tillvaxtverket.se